

**ArcheoPro Archeologisch rapport
Nr 11119**

**Kerkelijke begraafplaats Wanneperveen
Gemeente Steenwijkerland
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O);
Bureauonderzoek, oppervlaktekartering en karterend
booronderzoek**

October 2011

ArcheoPro

ArcheoPro Archeologisch rapport Nr 11119

Kerkelijke begraafplaats Wanneperveen Gemeente Steenwijkerland Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O); Bureauonderzoek, oppervlaktekartering en karterend booronderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Protestantse Gemeente Wanneperveen/Belt-Schutsloot, Kerklaan 4, 8066 PJ Belt-Schutsloot

Status: versie 03-10-2011

Projectcode : 11-119

Bestandsnaam : ArcheoPro, Kerkelijke begraafplaats Wanneperveen, 2011 10 03

Opgesteld conform KNA 3.2

Archis onderzoeksmelding (OM nummer): 47764

Bevoegd gezag: Gemeente Steenwijkerland

Opslagplaats documentatie: Provincie Overijssel

Auteurs: [redacted]

Projectleider : [redacted]

Projectmedewerkers: [redacted]

Onderaannemers: nvt

Autorisatie: [redacted]; senior-archeoloog [redacted]

ISSN : 1569-7363

Uitgegeven door ArcheoPro

© Copyright 2011 ArcheoPro, Maastricht

ArcheoPro

Holdaal 6

NL 6228 GH Maastricht

Nederland

Tel : [redacted]

Fax: [redacted]

Kamer van Koophandel Limburg: 14117581

e-mail info@archeopro.nl

www.archeopro.nl

Inhoudsopgave:

Samenvatting	4
1 Inleiding	5
1.1 Algemeen	5
1.2 Locatiegegevens	5
1.3 Onderzoek	5
2 Bureauonderzoek	7
2.1 Methode en bronnen	7
2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem	8
2.3 Archeologie	13
2.4 Historie	17
2.5 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	19
2.6 Onderzoeksstrategie	20
3 Veldonderzoek	21
3.1 Verrichte werkzaamheden	21
3.2 Resultaten oppervlaktekartering	21
3.3 Resultaten booronderzoek	21
4 Conclusies en aanbevelingen (beleidsadvies)	24
Archeologische tijdschaal	25
Bronnen	25
Literatuur	26
Bijlage 1: Boorbeschrijving	27

Samenvatting

Op 29 juli 2011 is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd op de kerkelijke begraafplaats Wanneperveen.

Het archeologisch onderzoek betrof een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) met bureaustudie. Bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van beschikbare informatie te komen tot een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel. Het Inventariserend Veldonderzoek heeft vervolgens tot doel om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen door middel van veldwaarnemingen. Hiermee kan de vraagstelling beantwoord worden of binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig (kunnen) zijn en of deze vervolgonderzoek en/of plaanpassing vereisen.

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied een lage archeologische verwachting voor archeologische resten die uit de alle perioden tot aan de middeleeuwen. Voor de middeleeuwen geldt een middelhoge archeologische verwachting vanwege de aanwezigheid van een middeleeuws ontginningslint.

Om de kans op het aantreffen van archeologische indicatoren zo groot mogelijk te maken zijn binnen het plangebied 5 boringen gezet waarbij gebruik is gemaakt van een edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor van 3 cm.

Uit de resultaten van het booronderzoek blijkt dat de bodem vrijwel overal binnen het plangebied bestaat uit opgebrachte grond. Daaronder treft men een compacte veenlaag op dekzand zonder noemenswaardige bodemvorming. Dit duidt op van oorsprong natte gronden, die minder geschikt zijn als verblijfslocatie of voor bewoning.

Selectieadvies:

In verband met de “natte” bodemopbouw en het ontbreken van archeologische indicatoren, geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren. Evenmin zijn tijdens het onderzoek archeologische resten aangetroffen waarmee tijdens de verdere planvorming of bij de uitvoering van de geplande werkzaamheden rekening zou moeten worden gehouden. Voor het gehele plangebied geldt dat de op de gemeentelijke archeologische beleidskaart aangegeven hoge archeologische verwachting kan worden bijgesteld naar een lage verwachting.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

- Opdrachtgever: Protestantse Gemeente Wanneperveen/Belt-Schutsloot, Kerklaan 4, 8066 PJ Belt-Schutsloot.
- Geplande ingrepen: uitbreiding begraafplaats (zie figuur 2)
- Datum uitvoering veldwerk: 29-07-2011
- Archis onderzoeksmelding (OM nummer): 47764
- Opgesteld conform KNA 3.2.
- Bevoegd gezag: Gemeente Steenwijkerland
- Bewaarplaats vondsten: Provincie Overijssel
- Bewaarplaats documentatie: Provincie Overijssel

1.2 Locatiegegevens

- Provincie: Overijssel
- Gemeente: Steenwijkerland
- Plaats: Steenwijkerland
- Toponiem: Begraafplaats
- Globale ligging: in de wijk Westeinde te Wanneperveen
- Hoekcoördinaten plangebied:
 - o 203744 / 523784
 - o 203744 / 523869
 - o 203808 / 523869
 - o 203808 / 523784
- Oppervlakte plangebied: 0,22 ha
- Eigendom: gemeente Steenwijkerland
- Grondgebruik: begraafplaats, braakliggend terrein, bos
- Hoogteligging: $\pm 0,3$ m +NAP tot 0,6 m –NAP
- Bepaling locaties: meetlinten
- Onderzoeksgebied bureauonderzoek: cirkel met een straal van één kilometer rond het centrum van het plangebied

1.3 Onderzoek

Op 29 juli 2011 is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd op een terrein aan de Kerkelijke begraafplaats Wanneperveen in de gemeente Steenwijkerland.

Het archeologisch onderzoek betrof een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) met bureaustudie. Bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van beschikbare informatie te komen tot een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel. Het Inventariserend Veldonderzoek heeft vervolgens tot doel om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen door middel van veldwaarnemingen. Hiermee kan de vraagstelling beantwoord worden of binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig (kunnen) zijn en of deze vervolgonderzoek en/of planaanpassing vereisen.

ArcheoPro voert haar onderzoeken uit conform de hiervoor vastgelegde normen en richtlijnen en is door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) vergunning verleend tot het verrichten van bepaalde archeologische werkzaamheden in het kader van het doen van opgravingen, bestaande uit prospectie door middel van booronderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door, [REDACTED] (senior-archeoloog), [REDACTED] (senior-archeoloog) en [REDACTED] (senior vakspecialist).

Figuur 1: De ligging van het plangebied (rood oml.jna) met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode en bronnen

Tijdens het bureauonderzoek wordt door de bestudering van beschikbare bronnen, kennis vergaard omtrent de bodem en geologie van het onderzoeksgebied en de hierin bekende en te verwachten archeologische waarden. Aan de hand van de resultaten van het bureauonderzoek kan de beste aanpak voor het veldonderzoek worden bepaald.

Hierbij zijn de volgende bronnen geraadpleegd (voor bronvermelding; zie ook literatuurlijst, dit geldt ook voor de kaarten die in de tekst opgenomen zijn):

- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Archeologische MonumentenKaart (AMK)
- ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS)
- Atlas van topografische kaarten Nederland 1955-1965, 1:50.000
- Bodemkaart 1:50.000
- Gemeente Steenwijkerland, Archeologische Beleidskaart
- Geomorfologische kaart 1:50.000
- Geologische kaart 1:50.000
- Grote historische atlas van Nederland 1:50.000 1838-1857 (Deel Oost)
- Grote historische topografische atlas van Nederland, provincie Overijssel 1:25.000 1894-1926
- Kadastrale minuutplan met aanwijzende tafels, 1830
- Provincie Overijssel;

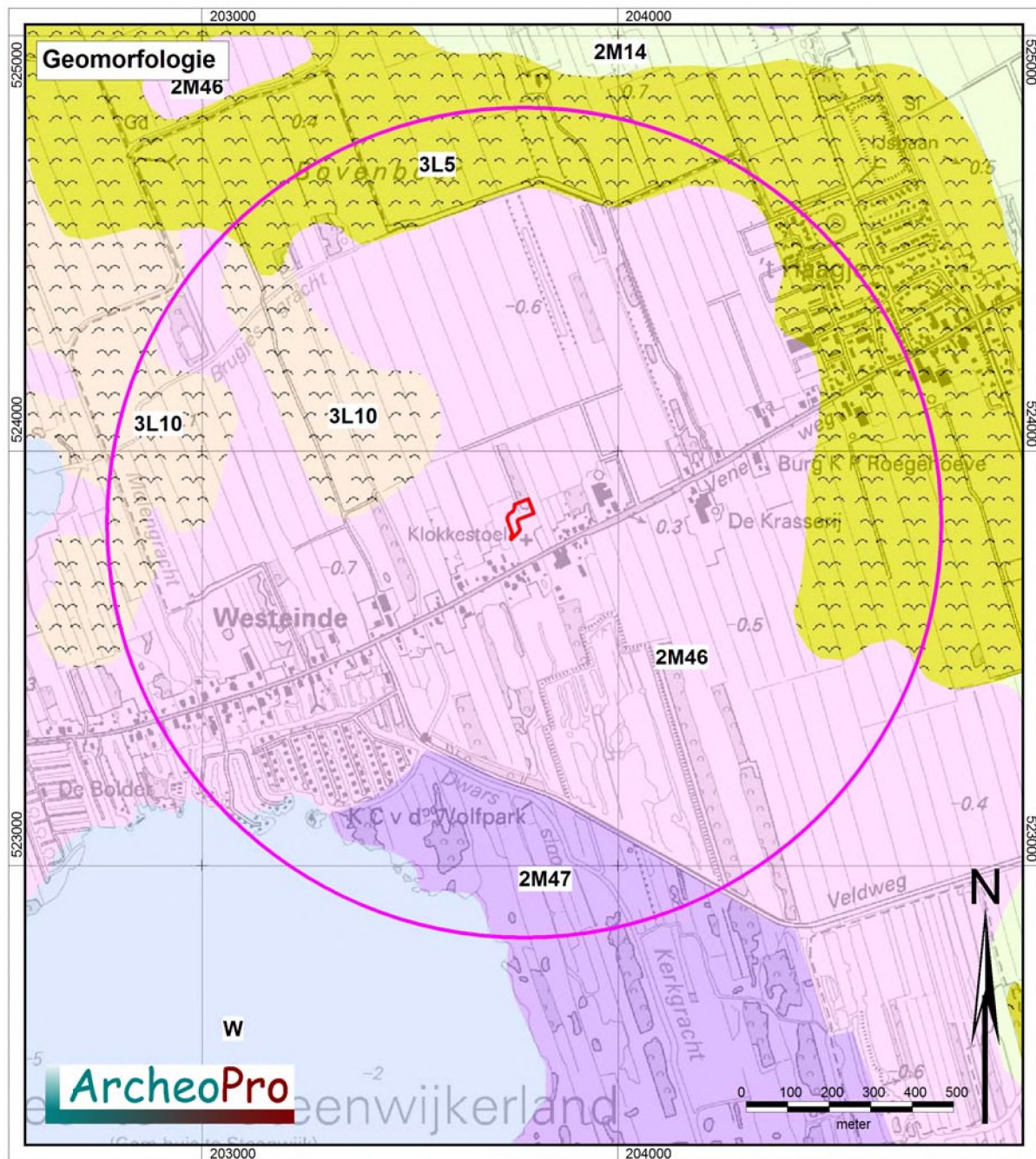
Figuur 2: Luchtfoto met daarop rood omljnd het plangebied.

2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem

De diepere ondergrond van het plangebied bestaat uit keileem dat ongeveer 150.000 jaar geleden is ontstaan tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saale-glaciaal. Tijdens dit glaciaal zijn pleistocene fluviatiele afzettingen door Scandinavisch landijs grotendeels vernalen en herafgezet als keileem.

Tijdens een groot deel van de laatste ijstijd (het Weichseliën) heerste in Nederland een poolklimaat. Door het ontbreken van begroeiing had de wind vrij spel en kon vanuit het Noordzeebekken dekzand worden afgezet. Dit dekzand behoort tot het Laagpakket van Wierden (Formatie van Bortel). Het plangebied ligt op een ontgonnen veenvlakte (figuur 3; code 2M46) die al dan al dan niet bedekt is met klei en/of zand. Het reliëf is gering (vlaklandreliëf) en bepaald door veenvorming. Dit veenpakket is ontstaan gedurende het Holoceen (de laatste 10.000 jaar) als gevolg van vernatting en opwarming van het klimaat na de laatste ijstijd. In noordelijke richting neemt de dikte van het veenpakket af. Ter hoogte van “Bovenboer” komt dekzand aan de oppervlakte gekenmerkt door een hogere maaiveldligging en dekzandwellingen (Figuur 3; codes 3L10 en 3L5). De hogere maaiveldligging in het plangebied rond de kerk is ontstaan door het opbrengen van zand voor de begraafplaats. Ten zuiden van het plangebied is het veenvlak voorzien van petgaten (code 2M47), langgestrekte stroken met water waar (in 19^e en 20^e eeuw) het veen werd uitgebaggerd. Op de drogere (en meestal hogere) delen van het dekzandlandschap zijn veelal veldpodzolgronden ontstaan. Deze worden gekenmerkt door een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). De B-horizont gaat veelal via een overgangslaag (de BC-horizont) over in het niet door bodemvorming beïnvloede zand (de C-horizont). Op de bodemkaart (figuur 4) ligt de zuidrand van het plangebied in als bebouwing aangegeven zone. Het overig deel bestaat uit meerveenengronden (code zVp-II) op zand met een humuspodzol, beginnend ondieper dan 120 cm. Op de uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN; figuur 5) is te zien dat het plangebied in een laag gelegen deel ligt aan de noordrand van de lintontginning van Westeinde-Wanneperveen.

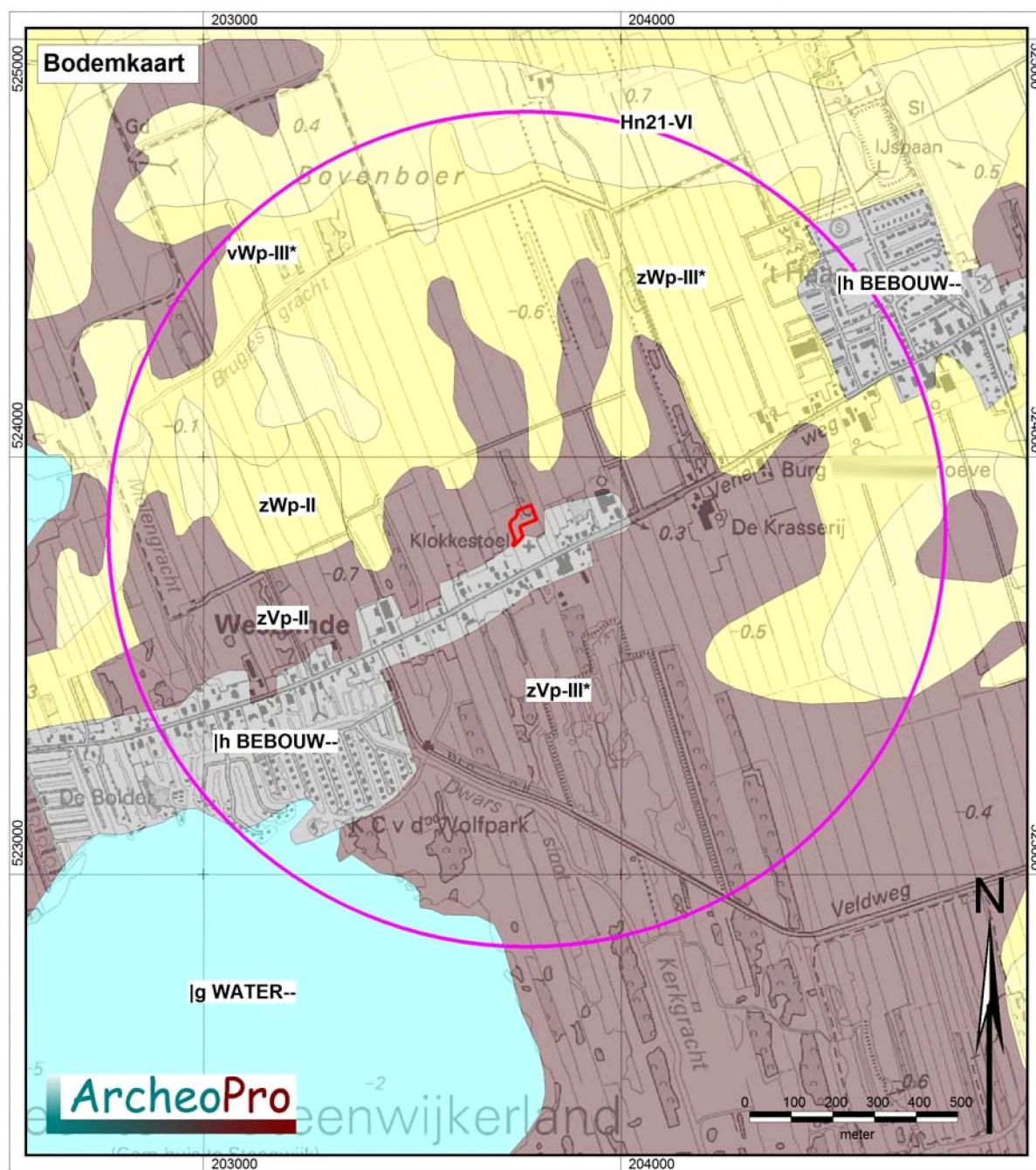
De ligging van het plangebied in een van oorsprong laaggelegen gebied met meerveenengronden zal het in het verleden niet bijzonder aantrekkelijk gemaakt hebben voor bewoning.

Legenda

- 2M46 Ontgonnen veenvlak al dan niet bedekt met klei en/of zand
- 2M47 Ontgonnen veenvlakte met petgaten
- 3L10 Dekzandwelingen bedekt met ten dele afgegraven veen
- 3L5 Dekzandruggen al dan niet met oud bouwlanddek
- W Water

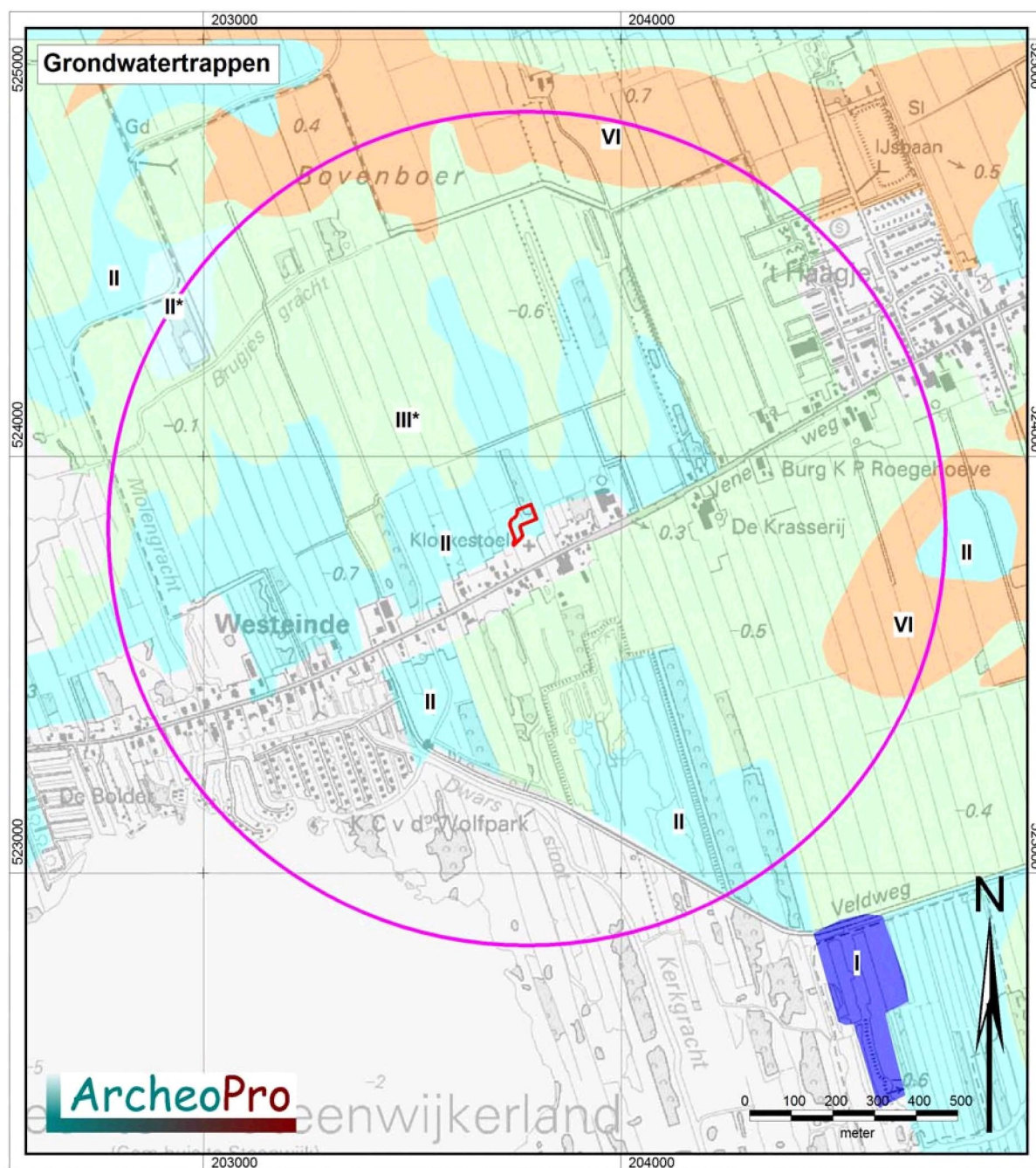
Figuur 3: Uitsnede uit de geomorfologische kaart met daarin rood omljnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

Legenda bodemkaart

Vlak- en duinvaaggronden	Vaaggronden	Fluviatieve afzettingen, pre laat-pleistoceen
Laar- veldpodzolgronden	Kleigronden	Kleeflaarde of vuursteeneluvium
Moerige eer- en podzolgronden	Ondiepe kleigronden, potklei	Mariene afzettingen, pre-pleistoceen
Vlak- en duinvaaggronden, gooreerdgronder	Vaaggronden	Oude bewoningsplaatsen
Enkeerd/tuineerd gronden	Gors-, sliksvaaggronden	Bebouwing, dijken en bovenlandstrook, opgehoogd of afgegraven
Brikgronden	Poldervaaggronden	Water, moeras
Leek-/woudeerdgronden	Vlaksvaaggronden	
	Veen, petgaten, kreekbeddingen, beekdalgronden, duin- en kweldergronden, stuifzand	

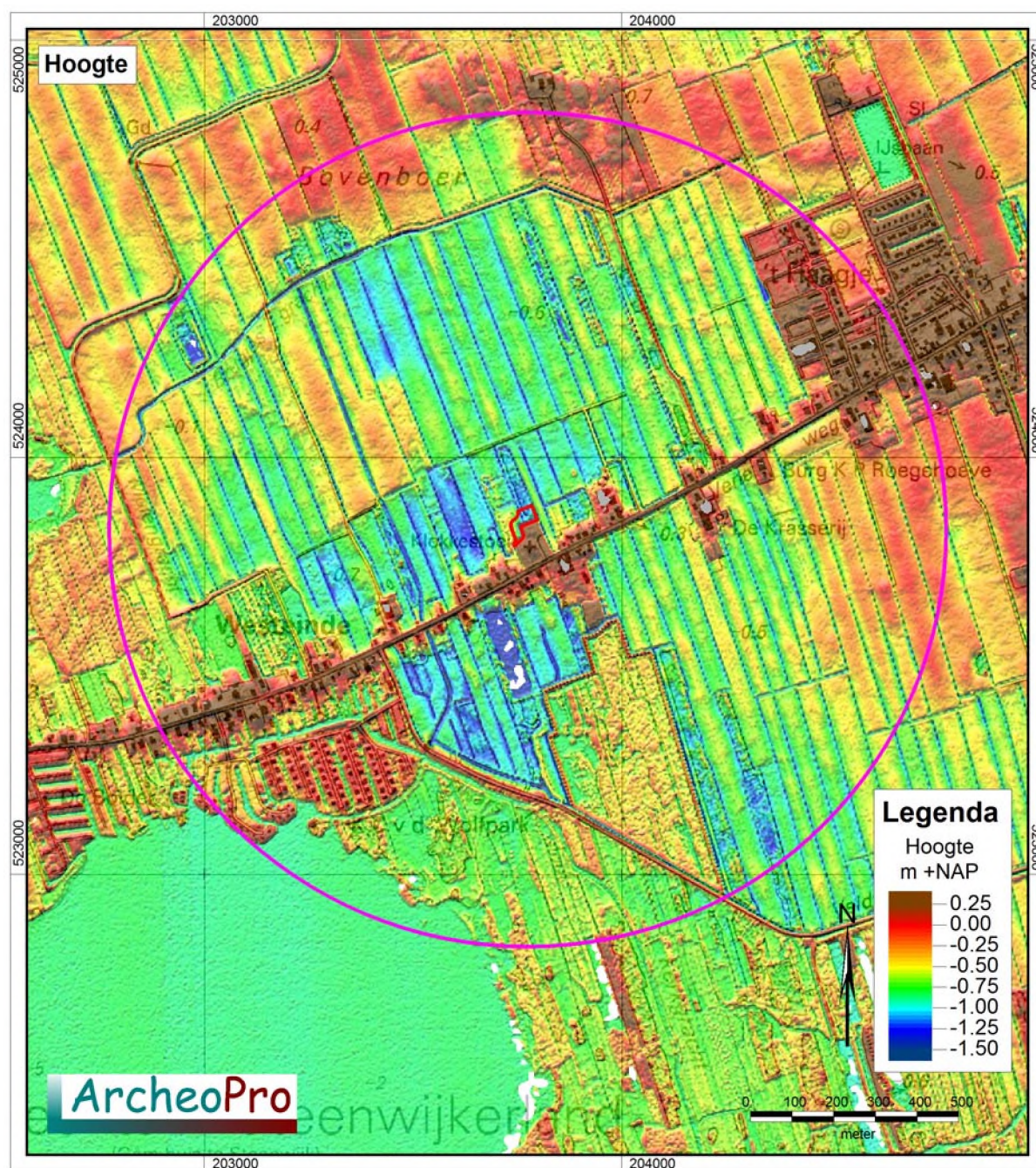
Figuur 4: Uitsnede uit de bodemkaart met daarin rood oml.jnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft. Voor uitleg van de codes, zie hoofdstuk 2.2

Legenda:

Grondwater			Grondwater			Grondwater		
Blue	I	<50	Light Green	IV	>40 80-120	Red	VII	>80 >120
Cyan	II	50-80	Yellow	V	<40 >120	Pink	VIII	>120 >200
Green	III	<40 80-120	Orange	VI	40-80 >120	Grey	X	---

Figuur 5: Uitsnede uit de grondwatertrappenkaart met daarin rood omljnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft

Figuur 6: Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland met daarin rood omljnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

2.3 Archeologie

IKAW

Volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW 3.0) ligt het plangebied in een zone met een lage kans op het aantreffen van archeologische waarden. Er liggen volgens Archis geen bekende monumenten of archeologische waarnemingen in de directe omgeving.

In de omgeving liggen twee onderzoeksmeldingen, te weten nummers 33800 en 34766, beiden onderzoeken van de Grontmij betreffende uitbreidingen in een woonwijk.

Gemeentelijk archeologische beleidskaart

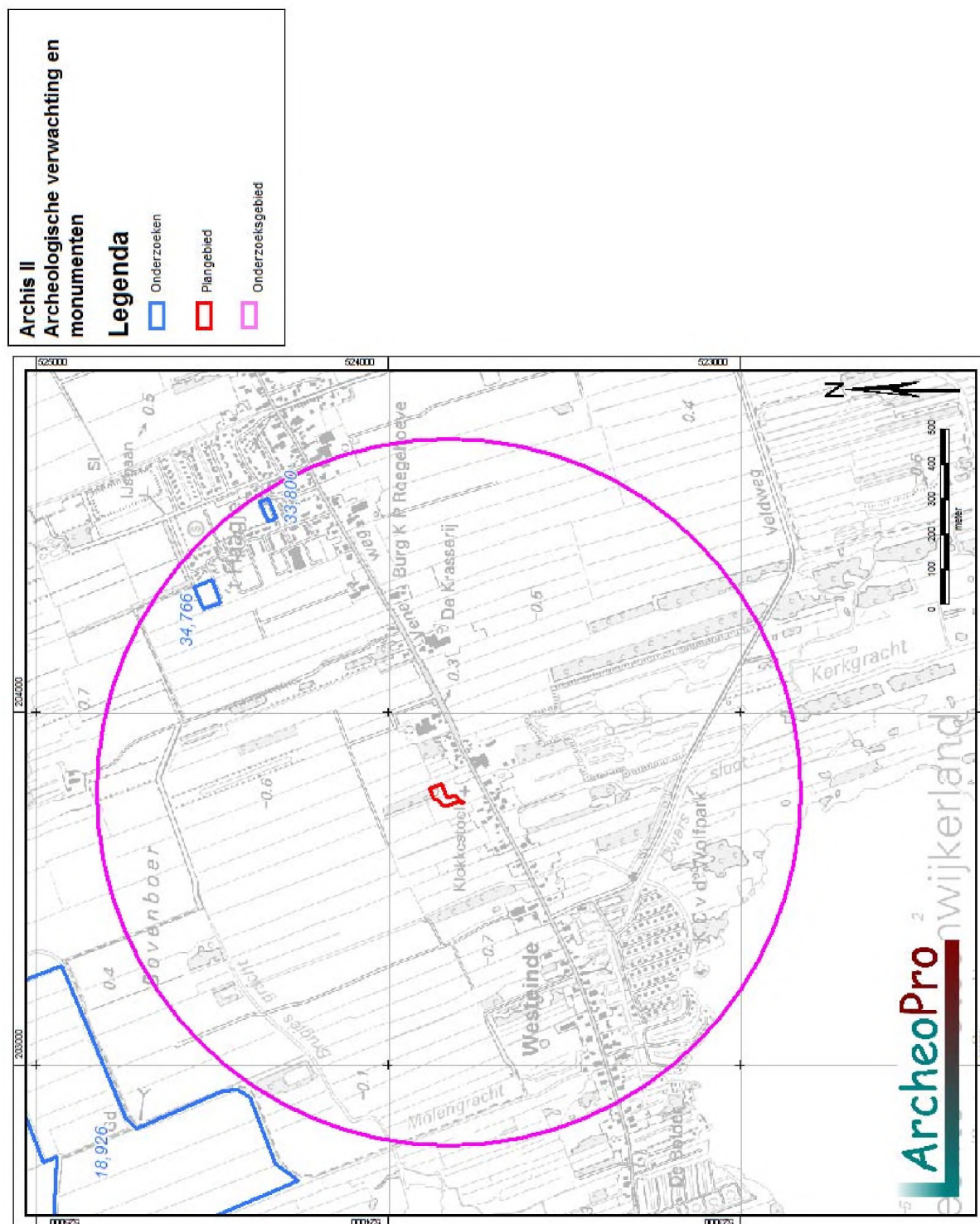
Op de gemeentelijke archeologische verwachtingen- en beleidskaart ligt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting. Deze hoge verwachting geldt voor vindplaatsen uit de steentijd, de late middeleeuwen en de Nieuwe tijd en is gebaseerd op de ligging van het plangebied aan een laatmiddeleeuwse ontginningsas met een datering van ca. 1400 na Chr. Aan de hoge archeologische verwachting is de beleidsregel ingesteld dat bij ingrepen groter dan 250 m2 archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

De kerk dateert uit 1502 en heeft een archeologische waarde. Voor dit gebied geldt de beleidsregel dat voor ingrepen groter dan 100 m2 archeologisch onderzoek is voorgeschreven.

Op de kaart staan ook enkele aandachtsgebieden aangegeven. Aandachtsgebied A102 betreft de laatmiddeleeuwse (ca. 1400) ontginningsas van het veengebied. Van hieruit is veennederzetting Wanneperveen ontstaan. Aandachtsgebied A120 geeft de ligging van de kerk weer, daterend rond 1502. Deze aandachtsgebieden staan aangegeven in tabel 6, historisch-geografische en archeologische aandachtsgebieden, behorend tot de archeologische verwachtingen- en beleidskaart van de gemeente Steenwijkerland.

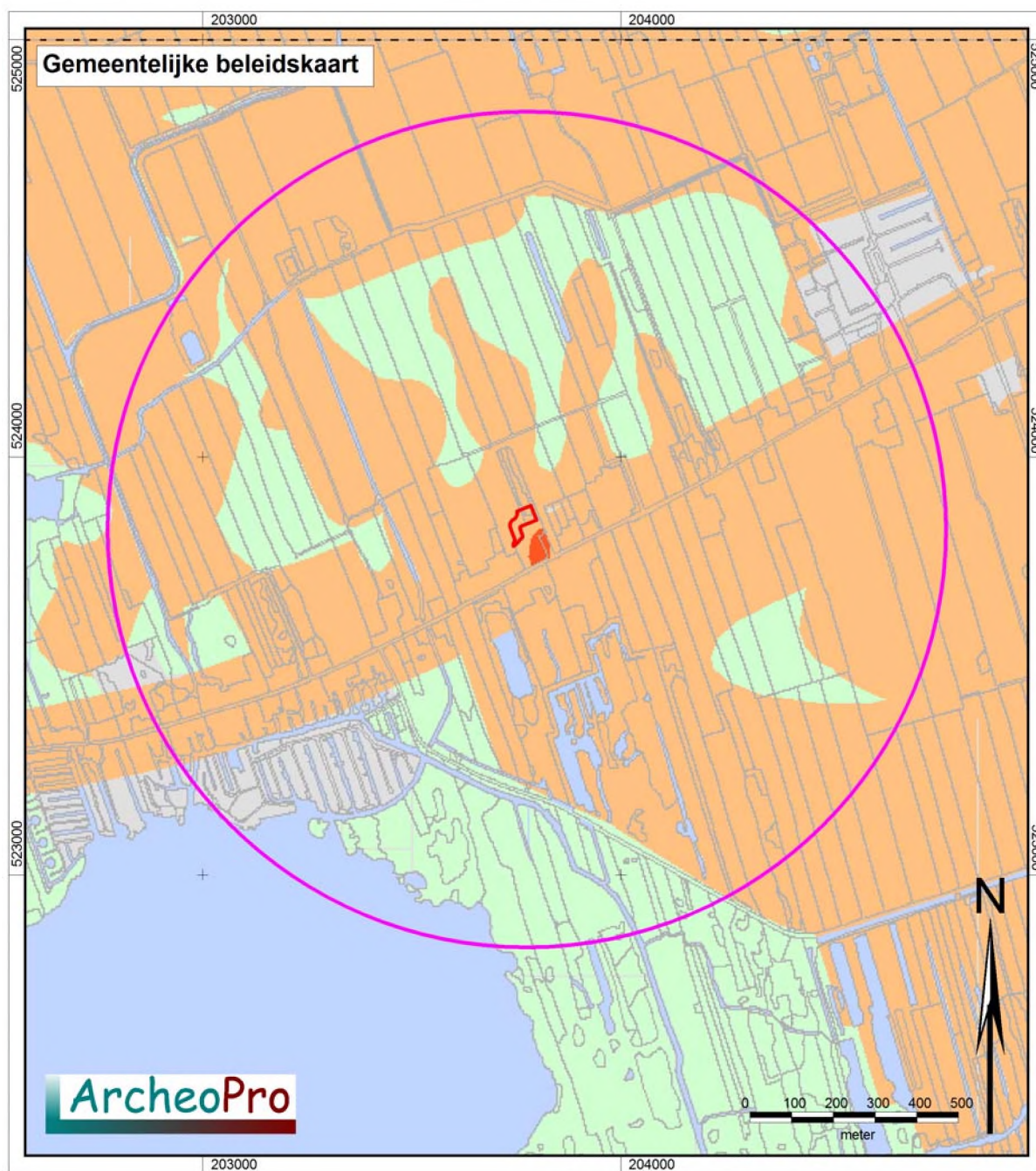
Kanttekeningen ten aanzien van de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart

Ten aanzien van de interpretatie op de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart kunnen enkele kanttekeningen geplaatst worden. De ligging van het plangebied in een van oorsprong laaggelegen gebied met meerveengronden zal het in het verleden niet bijzonder aantrekkelijk gemaakt hebben voor bewoning. De gemeentelijke verwachtingskaart geeft binnen het onderzoeksgebied echter voor meerveengronden (code zVp op de bodemkaart) een hoge archeologische verwachting aan. En juist daar waar het dekzand (in noordelijke richting) omhoog komt (code zWp op de bodemkaart), en dus de aantrekkelijkheid voor bewoning toeneemt, is een lage archeologische verwachting aangegeven. Vanuit bodemkundige oogpunt en kennis van bewoningslocaties in het verleden, zou het plangebied moeten liggen in een gebied met een lage archeologische verwachting, met een aandachtszone voor het middeleeuwse ontginningslint.

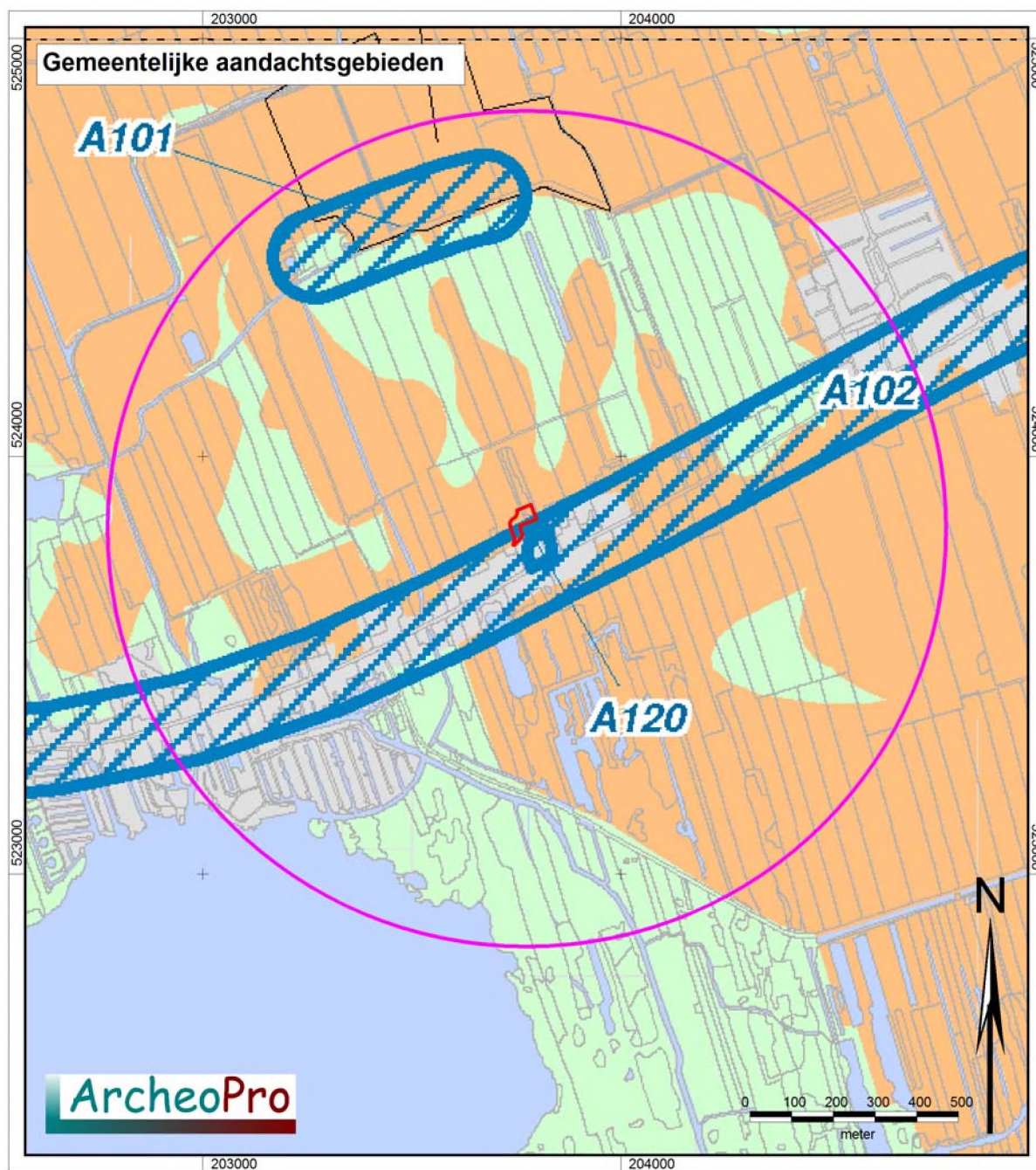

Figuur 7: Kaart met Archis-gegevens met daarop een cirkel met een straal van één kilometer rond het plangebied die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft.

De cultuurhistorische waardekaart van de gemeente Steenwijkerland toont dat het plangebied ligt in een zone met een hoge archeologische verwachting.

Figuur 8: Uitsnede uit de gemeentelijke beleidskaart

Figuur 9: Uitsnede uit de gemeentelijke beleidskaart - aandachtsgebieden

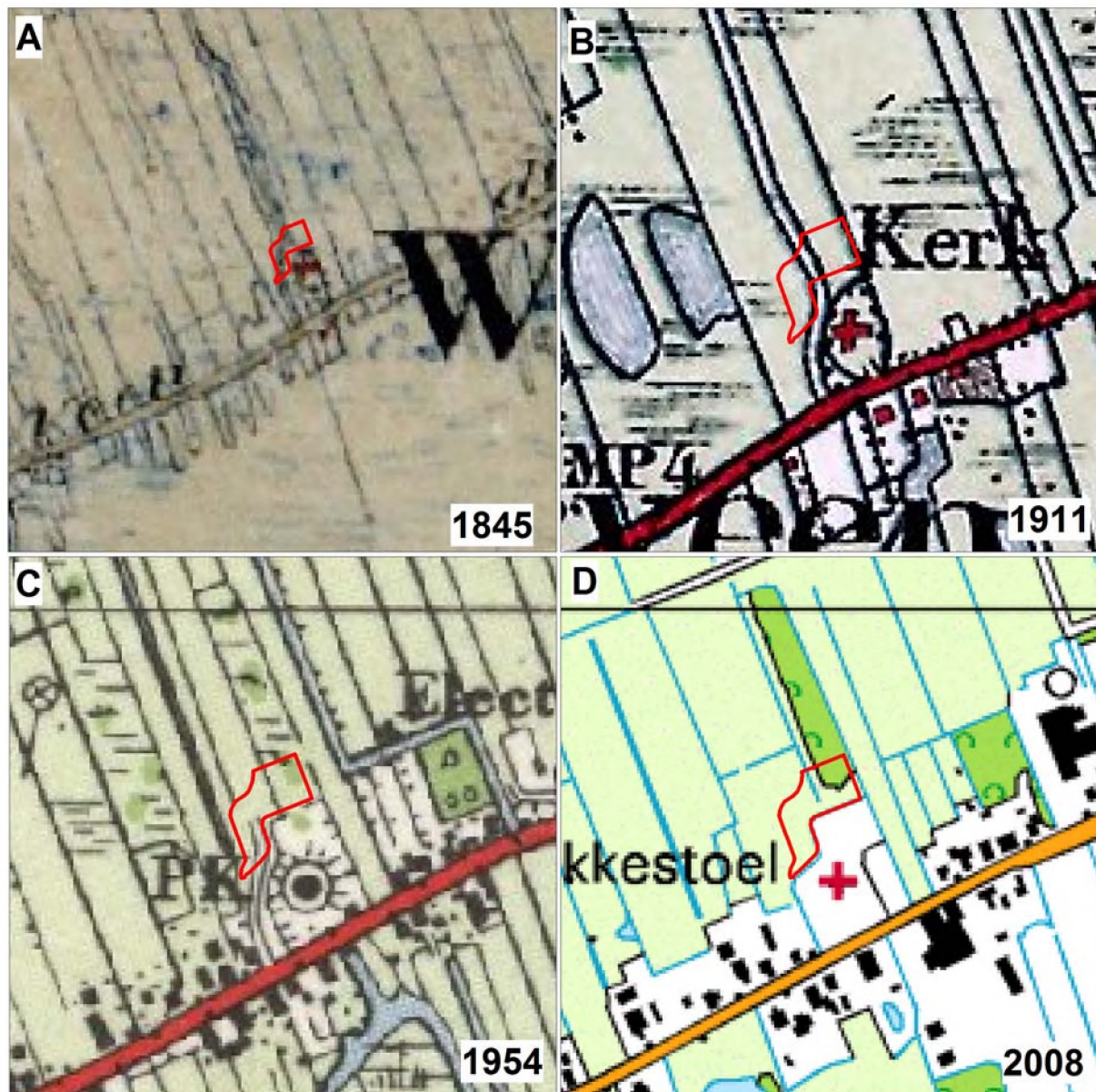
2.4 Historie

De kadasterkaart uit 1832 toont dat het plangebied destijds binnen de percelen 458, 467, 468, 469, 470 en 471 lag. Uit de aanwijzende tafels zijn geen gegevens te achterhalen betreffende het eigendom en het gebruik van de percelen.

Figuur 10: Uitsnede uit de kadastrale kaart uit 1832

Figuur 11 toont achtereenvolgens topografische kaarten van het onderzoeksgebied uit 1845, 1911, 1954 en 2008. Op deze kaarten is te zien dat het plangebied altijd deel heeft uitgemaakt van de langgerekte graslandpercelen ten noorden van de kerk en de begraafplaats. Oorspronkelijk lijkt een pad door het plangebied te hebben gelopen. Dit is echter halverwege de twintigste eeuw opgeheven.

Figuur 11: Uitsneden uit de topografische kaarten uit achtereenvolgens: 1837, 1891, 1960 en 2008.

2.5 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Verwachte perioden (datering)

Op basis van de bekende gegevens omtrent archeologische waarden in het gebied moet worden geconcludeerd dat voor het plangebied een lage archeologische verwachting geldt voor archeologische resten daterend vanaf het laat paleolithicum, het mesolithicum, het neolithicum, de bronstijd, de ijzertijd en de Romeinse tijd. De zone rondom de kerk heeft wel een middelhoge tot hoge verwachting voor de aanwezigheid van sporen en bewoningsresten uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd vanwege de ligging op de middeleeuwse ontginningsas.

Complextypen

Door de ligging van het plangebied in gebied met van oudsher “natte” bodems, is de kans op resten van nederzettingen of grafvelden uit het neolithicum, de bronstijd, de ijzertijd en de Romeinse tijd klein. Wel kunnen resten van middeleeuwse bewoningsactiviteiten aangetroffen worden.

Uiterlijke kenmerken

Nederzettingsresten uit de middeleeuwen zullen binnen het plangebied uit vondststrooiingen bestaan en/of uit opgevulde spoorvullingen onder de bouwvoor of het ophogingsdek.

Mogelijke verstoringen

Door het (sub)recente gebruik in de periferie van de begraafplaats, het gebruik als (moes)tuin en het planten en rooien van bomen, kan aanzienlijke bodemverstoring zijn opgetreden.

2.6 Onderzoeksstrategie

Tijdens het veldwerk moet allereerst worden vastgesteld hoe de bodem is opgebouwd, in hoeverre deze intact is en of hierin archeologische indicatoren aanwezig (kunnen) zijn.

Om de bodemopbouw zo exact mogelijk te kunnen bestuderen kan het beste gebruik gemaakt worden van een guts.

Indien blijkt dat de huidige groundbewatering tot in de natuurlijke bodem reikt en een goede vondstzichtbaarheid heerst, is een oppervlaktekartering het meest geschikt voor het opsporen van archeologische indicatoren.

Indien een oppervlaktekartering niet mogelijk is of in onvoldoende mate effectief zal zijn, wordt nageboord met een edelmanboor met een diameter van 15 cm. Het hiermee opgeboorde materiaal wordt gezeefd op een zeef met een maaswijdte van vier millimeter. Binnen het plangebied zijn 5 boorpunten verdeeld over een zo gelijkmatig mogelijk netwerk. Hierdoor wordt binnen het 0,22 hectare grote plangebied een boordichtheid bereikt van 25 boringen per hectare. Een dergelijke boordichtheid voldoet volgens de Leidraad inventariserend veldonderzoek; karterend booronderzoek (SIKB, 2006), als brede zoekoptie om vindplaatsen uit alle perioden, in zand op te sporen. Tevens voldoet deze boordichtheid ruimschoots aan de door de provincie Overijssel gestelde boordichtheid van 24 boringen per hectare voor de opsporing van vindplaatsen uit het paleo- en mesolithicum.

Zelfs met de door ArcheoPro gehanteerde hoge boordichtheid is op basis van booronderzoek nooit te garanderen dat alle typen archeologische resten kunnen worden opgespoord. De kans op het aantreffen van grondsporen is bijvoorbeeld aanmerkelijk groter indien een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd. Een dergelijke aanpak zou echter in dit stadium van het onderzoek een te zwaar middel vormen en dient pas te worden toegepast na vaststelling dat een intact bodemprofiel aanwezig is.

Van alle boorpunten wordt de NAP-hoogte bepaald door middel van het AHN.

3 Veldonderzoek

3.1 Verrichte werkzaamheden

- Positie boringen zie figuur 13.
- Gebruikt boormateriaal: guts met diameter van 3 cm / edelmanboor met een diameter van 7 cm.
- Totaal aantal boringen: 5
- Boorgrid: 20x25 m
- Boordichtheid: 25 boringen per hectare
- Geboorde diepte: 1,00-2,30 m –Mv
- Inmeten boorlocaties: meetlint
- Boorbeschrijving: Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB 5.1)
- Inspectie bodemontsluitingen en/of oppervlaktekartering: In verband met de begroeiing van het plangebied was geen oppervlaktekartering mogelijk. Evenmin waren bodemontsluitingen aanwezig die geïnspecteerd konden worden op de aanwezigheid van archeologische indicatoren.
- Het meest noordelijke deel van het plangebied was niet toegankelijk. De op de kaart aangegeven dam is weg gegraven en de sloot was dermate breed dat overspringen geen optie was. Dit deel is geheel begroeid met bos.

3.2 Resultaten oppervlaktekartering

In verband met de begroeiing/bebouwing van het plangebied was geen oppervlaktekartering mogelijk.

(Bron: Panoramio.com)

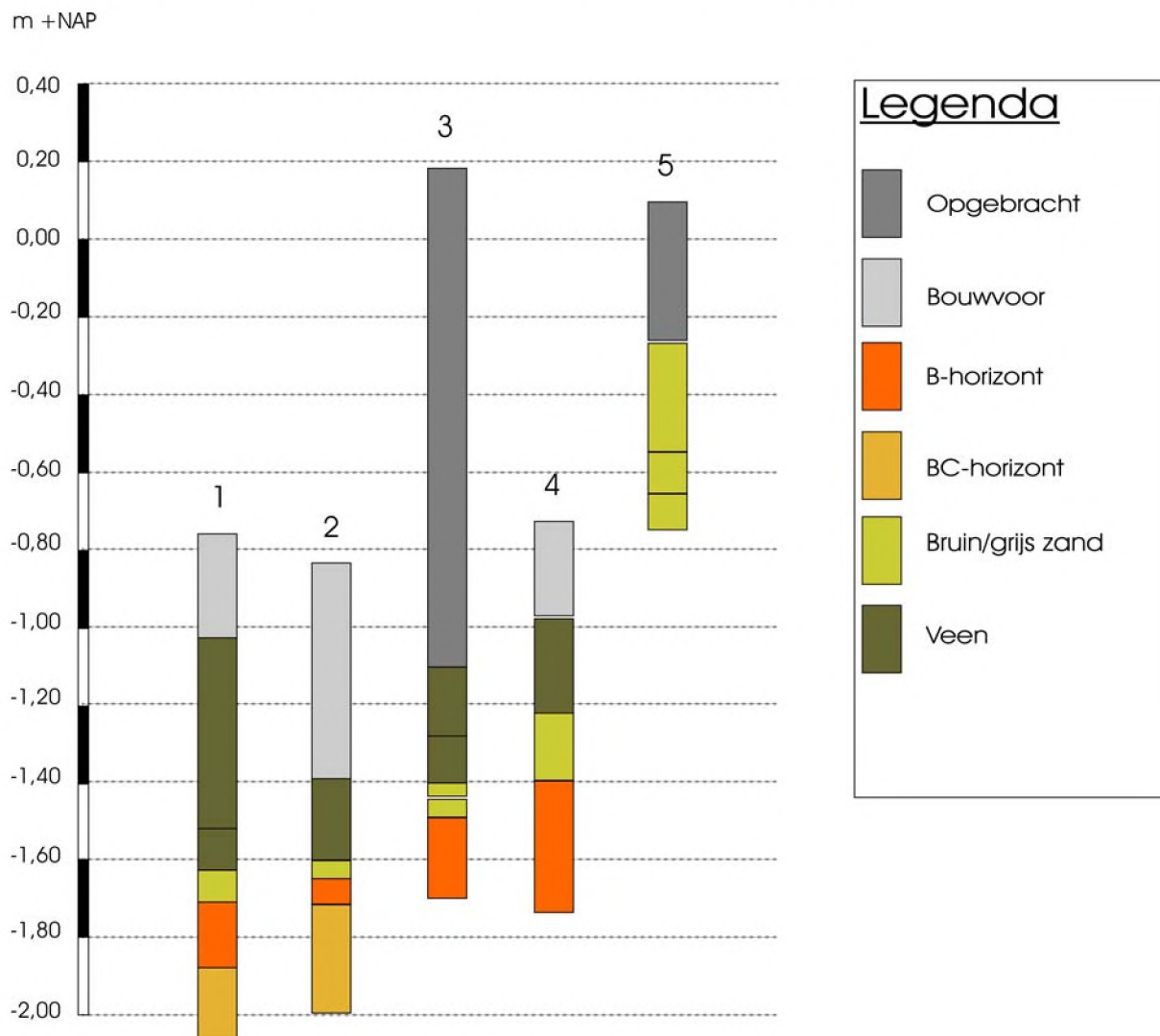
3.3 Resultaten booronderzoek

De ligging van de boorpunten is weergegeven op de boorpuntenkaart. De resultaten van het booronderzoek zijn opgesomd in Bijlage 1.

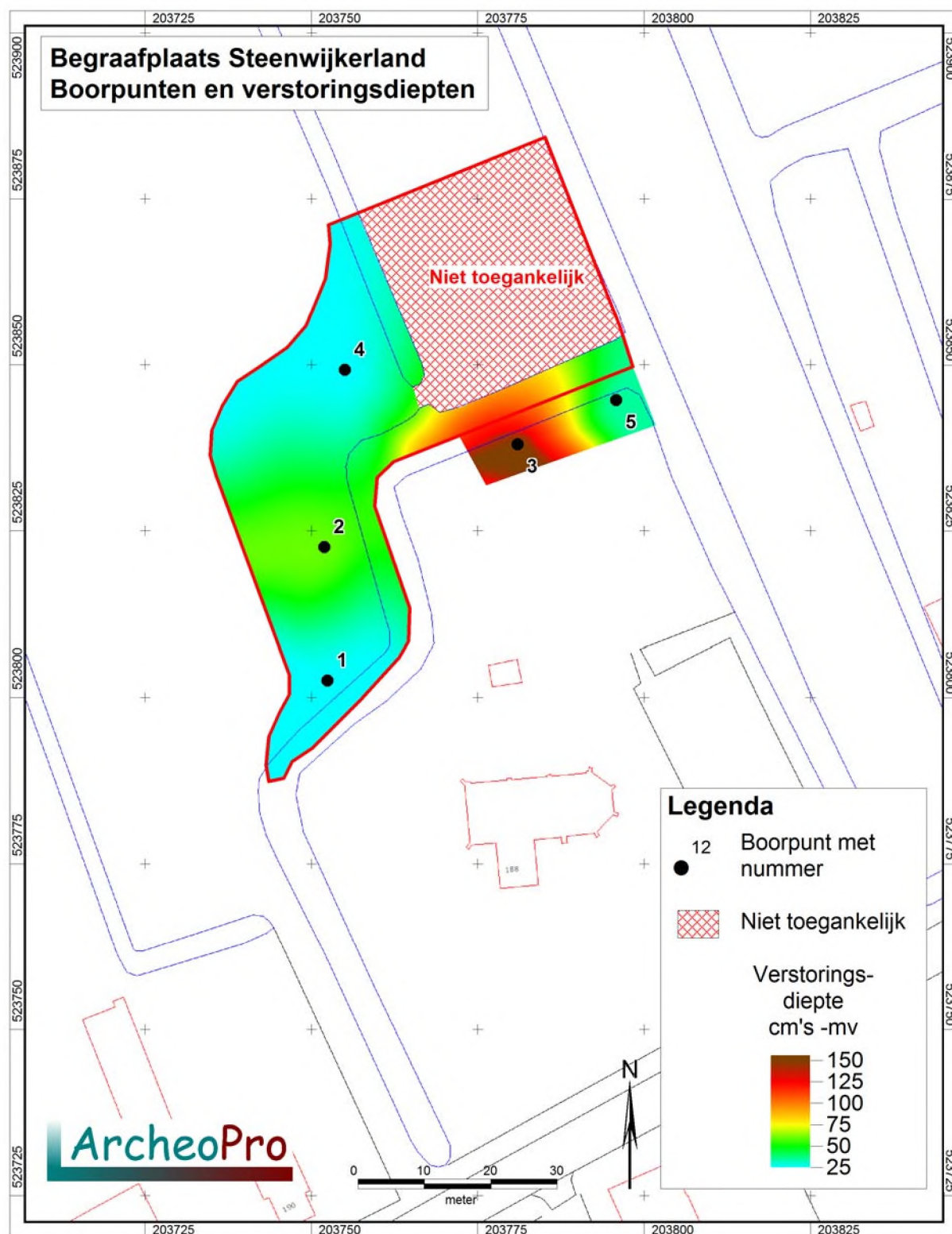
De boringen worden bovenin gekenmerkt door een pakket opgebracht zand. Onder dit zand ligt een laag veen van max. 40 cm dikte. De top van dit veen is sterk veraard en gecompacteerd. Onder het veen ligt dekzand. In de bovenste 30 cm van het dekzand is een slecht ontwikkelde (bruin gekleurde) B-horizont waargenomen die op grotere diepte gelijkmatig overgaat in een (lichtbruin) BC-horizont.

Ondanks het naboren met een edelmanboor met een diameter van 15 cm en het zeven van het hiermee opgeboorde zand, zijn in geen van de boringen archeologische indicatoren aangetroffen.

In geen van de boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen.

Figuur 12: Boorprofielen

Figuur 13: Boorpunten met verstoringsdiepten.

4 Conclusies en aanbevelingen (beleidsadvies)

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied een lage verwachting voor wat betreft de aanwezigheid van archeologische resten daterend vanaf het paleolithicum. Voor de middeleeuwen geldt een middelhoge tot hoge archeologische verwachting vanwege de ligging op een laat middeleeuwse ontginningssas.

Om de kans op het aantreffen van archeologische indicatoren zo groot mogelijk te maken zijn binnen het plangebied 5 boringen gezet met behulp van een guts en een Edelmanboor. Uit het booronderzoek blijkt dat de bodem binnen het plangebied bestaat uit veen op dekzand. De slecht ontwikkelde B-horizont in de top van het dekzand die is waargenomen, duidt op een van oudsher natte bodem. Dergelijke plekken waren in het verleden niet aantrekkelijk als vestigingslocatie. Door de later ontwikkelde veenlaag werd het plangebied pas na de ontginning (lees afwatering) van ca 1400 toegankelijk en geschikt voor bewoning. Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van resten uit de middeleeuwen. Deze kunnen mogelijk wel voorkomen onder en dichtbij het huidige kerkgebouw. In verband met het volledig ontbreken van archeologische indicatoren binnen het plangebied, is het KNA-onderdeel *Waardestelling*, in dit rapport niet nader uitgewerkt.

Gezien de in het verleden slechte vestigingsomstandigheden en het volledig ontbreken van archeologische indicatoren, geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren. Evenmin zijn tijdens het onderzoek archeologische resten aangetroffen waarmee tijdens de verdere planvorming of bij de uitvoering van de geplande werkzaamheden rekening zou moeten worden gehouden.

In alle gevallen geldt dat indien archeologische materialen en/of sporen aangetroffen worden, deze gemeld dienen te worden bij de gemeente Steenwijkerland, conform Monumentenwet 1988, laatste wijziging van 1 september 2007, paragraaf 7, artikel 53 en verder.

Verklarende woordenlijst:

BP: Before Present (present = 1950)

GPS: Global Positioning System

IVO: Inventariserend VeldOnderzoek

NAP: Normaal Amsterdams Peil.

RCE: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

SIKB: Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Archeologische tijdschaal

Periode	Datering	
Midden- en Laat Paleolithicum (oude steentijd)	250.000	- 9000
Mesolithicum (midden steentijd)	9000	- 4500
Neolithicum (nieuwe steentijd)	4500	- 2000
Bronstijd	2000	- 800
IJzertijd	800	- 12 v. chr.
Romeinse tijd	12 v chr.	- 500 n. chr.
Vroege middeleeuwen	500	- 1000
Volle middeleeuwen	1000	- 1250
Late middeleeuwen	1250	- 1500
Nieuwe tijd	1500	- heden

Bronnen

Grote historische Provincie Atlas van Nederland; deel 3 Oost-Nederland 1838-1857 1:50.000.
Topografische dienst Wolters Noordhoff Groningen 1990

Grote historische topografische Provincie Atlas Overijssel; 1905 1:25.000.
2006

Grote topografische atlas van Nederland 1:50.000 Deel 3 Oost-Nederland. Topografische dienst. Wolters Noordhoff Groningen 1997

Kadastrale minuut 1830 met aanwijzende tafels, (www.watwaswaar.nl)

Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008

Luchtfoto, <http://maps.google.nl>

Provincie Gelderland Wateratlas <http://geodata2.prov.gelderland.nl/apps/wateratlas/>

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, IKAW 2 (Indicatieve kaart Archeologische Waarden), Amersfoort.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, AMK (Archeologische monumentenkaart), Amersfoort.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ARCHIS II (Archeologisch Informatie Systeem), <http://archis2.archis.nl/>

Rijkswaterstaat, Servicedesk Data, AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), Delft.

Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Stichting voor Bodemkartering: Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Staring Centrum, Wageningen, 1989

Stichting voor Bodemkartering, Geologische kaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Twaalf provinciën 2007. Atlas van topografische kaarten. Nederland 1955-1965. Uitgeverij twaalf provinciën. Landsmeer.

Literatuur

Cate, J. A. M. ten. A. F. van Holst, H. Kleijer en J. Stolp, 1995. Handleiding bodemgeografisch onderzoek; richtlijnen en voorschriften. Deel A: Bodem. Wageningen, DLO-Staring Centrum. Technisch Document 19A.

Es. Van W.A., Sarfatij, H. & P.J. Woltering (red.) 1988. Archeologie in Nederland; De rijkdom van het bodemarchief. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Amersfoort.

Kuiper, M. 2006/2007. Atlas van topografische kaarten Nederland, 1955-1965. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer.

Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (SIKB, 2006)

Sueur, C. & R. Schrijvers, 2006. Archeologische verwachtings- en beleidskaart voor het grondgebied van Steenwijkerland. Vestigia, rapportnummer V337, Amersfoort.

Bijlage 1: Boorbeschrijving

Algemene kopgegevens	
Soort boring	BAR
Projectnummer	11-119
Projectnaam	Kerkelijke begraafplaats Wanneperveen, Steenwijkerland
Deelgebied	Nvt
Organisatie	ArcheoPro
OM-nummer	47764
coördinaatsysteem	RD2000
Coördinaatsysteemdatum	ETRS89
Locatiebepaling	Meetlint
Referentievlak	NAP
Bepaling maaiveldhoogte	AHN
Boormethode	Guts en edelman
Boordiameter	3 cm en 7 cm
Opdrachtgever	Protestantse Gemeente

Posities van de boringen (boorlocaties)			
Boornummer	XCO	YCO	MA, M's tov NAP
1	203752.4	523802.5	-0.76
2	203751.9	523822.6	-0.77
3	203781.0	523838.0	0.19
4	203755.0	523849.2	-0.73
5	203795.8	523844.7	0.11

Boorbeschrijving volgens ASB 5.1																				
Boor Nr	LDO	Lithologie						Kleur				Overige kenmerken								AIS
		G D	B K	BS	BZ	B G	B H	H K	TK	IK	VLK	C O	PLH	VS	SST	BHN	BI	GI		
1	25	Z					3	BR	GR	D O							BOV			
	70	V						BR	ZW											
	80	V						BR	ZW				3							
	88	Z					1	BR	GR											
	120	Z					2	BR		D O						B				
	140	Z					1	BR		LI						BC				
2	60	Z					3	BR	GR	D O							BOV			
	98	V						BR												
	103	Z					1	BR	GR	D O										
	114	Z						BR								B				
	118	Z						BR		LI						BC				
3	130	Z					3	BR	GR	D O							BOV			
	148	V						BR		LI										
	158	V						BR		D O										
	164	Z					1	BR		D O										
	169	Z						GE	GR											
	190	Z						BR								B Zwak ontwikkeld				
4	25	Z					3	BR	GR	D O							BOV			
	50	V						BR												
	65	Z						GE	BR	LI										
	100	Z					1	U								B Zwak ontwikkeld				
5	35	V			3			BR		D O							BOV			
	65	Z					2	BR		D O										
	73	Z						BR	GR	LI										
	85	Z						BR		LI						Slecht ontwikkelde B				

Betekenis van de afkortingen:

LDO – Onderzijde boortraject

Lithologie:

GD – Onverharde sedimenten: G = grind, K = klei, L = leem, V = veen en Z = zand

Bijmengsels: BK = bijmengsel klei, BS = bijmengsel silt, BZ = bijmengsel zand, BG = bijmengsel grind,

BH = bijmengsel humus. Betekenis toegevoegde cijfers: 1 = zwak, 2 = matig, 3 = sterk en 4 = uiterst.

Kleur:

HK = hoofdkleur, BL = blauw, BR = bruin, GE = geel, GN = groen, GR = grijs, OL = olijf, OR = oranje,

PA = paars, RO = rood, RZ = roze, WI = wit, ZW = zwart.

TK = Tweede kleur (kleurafkortingen als boven).

IK = Intensiteit kleur: LI = licht en DO = donker

VLK = Vlekken (V): 2^e en 3^e letter is kleurafkorting als boven, 1 = weinig, 2 = matig, 3 = veel

Overige kenmerken:

CO = Consistentie (C): ZSL-zeer slap, SLA-slap, MSL-matig slap, MST-matig stevig, STV-stevig

PLH = plantenresten (PL0 = geen, PL1 = spoor, PL2 = weinig, PL3 = veel)

VS = veensoorten

SST = Sedimentaire structuren

BHN = Bodemhorizont; BHC = C-horizont

BI = Bodemkundige interpretaties; BOV = bouwvoor, ROG = rommelig, OPG = opgebracht

GI = Geologische interpretaties

AIS = Archeologische indicatoren